

Kapitola 1

Morava je region na východě území České republiky a jedna ze tří historických zemí Česka. Název je odvozen od řeky Moravy, jejíž jméno je předslovanského původu s významem voda, močál.[3] Na západě Morava hraničí s Čechami, na severu s polským regionem Kladsko a s českým Slezskem, na východě se Slovenskem a na jihu s Dolními Rakousy. Největším městem Moravy je Brno, jinými významnými sídly na historickém území Moravy jsou například Olomouc (vedle Brna druhé historické hlavní město Moravy a sídlo arcibiskupství), Zlín, Kroměříž a části Ostravy a Jihlavy, jež obě leží na bývalých zemských hranicích. Většinu území Moravy tvoří pahorkatiny a vrchoviny, nejvyšší horou je Praděd (1492 m n. m.) v Hrubém Jeseníku, k dalším významným pohořím patří Králický Sněžník, Moravskoslezské Beskydy a Bílé Karpaty; od Čech je Morava oddělena Českomoravskou vrchovinou. Nejdůležitějšími řekami jsou Morava, Dyje, Svratka, Bečva a Jihlava, které protékají rozsáhlými nížinnými oblastmi na jižní a střední Moravě, jimiž jsou Dyjsko-svratecký úval, Dolnomoravský úval a Hornomoravský úval.

Před příchodem Slovanů v 6. století žily na Moravě keltské a později germánské kmeny. V letech 833 až 906/907 tvořila jihovýchodní část Moravy spolu s přilehlými územími dnešního Slovenska a Rakouska středisko Velkomoravské říše, jež byla vazalem Franské říše. Za panování knížete Rostislava (846–870) se Velká Morava stala kolébkou slovanské kultury a křesťanství, začátkem 10. století se však z neznámých důvodů rozpadla.[4] Morava pak zřejmě byla krátce součástí Polska či Uher. Kolem roku 1019 ji získal český přemyslovský kníže Oldřich [5] a od té doby až dodnes zůstávají politické osudy Moravy a Čech spojeny. Od 11. století do konce 12. století byla Morava rozdělena na úřední knížectví[6] v držení členů rodu Přemyslovců, od roku 1061 dědičném.[7] Na konci 12. století moravské úděly sjednotil v Markrabství moravské pozdější český kníže Konrád II. Ota.[8] Státoprávní situaci upřesnil Karel IV. listinou ze 7. dubna 1348, již stanovil, že země řízené českým králem jsou jeho vlastními lény a nikoliv lény Svaté říše římské,[9] čímž Moravu určil jako jednu ze zemí Koruny české.

V letech 1867 až 1918 země Koruny české spadaly pod Předlitavsko. V českém národním obrození a následujícím boji o české politické sebeurčení se prosadila myšlenka jednotného a jediný spisovný jazyk používajícího „národu českého v Čechách a v Moravě“, jak to formuloval z Moravy pocházející obrozenec František Palacký. Se zánikem Rakouska-Uherska zaniklo i markrabství[10] a moravský zemský sněm, ale Morava zůstala jako země Moravská i nadále správním celkem v rámci nově vzniklého Československa. Roku 1928 byla spojena s československou částí Slezska do země Moravskoslezské, která existovala do roku 1948. Pak se území Československa rozdělilo na kraje a Morava jako správní jednotka zanikla. Dodnes je však vnímána jako svébytný kulturní celek. Po poválečném vysídlení Moravanů německé národnosti, kteří v některých regionech Moravy převažovali, zde žije obyvatelstvo většinově mluvící českými nářečími a hlásící se k české nebo méně často moravské národnosti. Moravané se etnograficky a lingvisticky dělí do tradičních oblastí, k nimž patří Haná, Valašsko, Slovácko, Horácko a Lašsko.

Území

S historickým územím Moravy hraničí na západě Čechy (344 km), na jihu rakouská spolková země Dolní Rakousy (201,24 km), na jihovýchodě pak slovenský Trnavský kraj, na východě slovenský Trenčinský kraj, na severovýchodě slovenský Žilinský kraj a České Slezsko, na severu také České Slezsko a na severozápadě pak území Polska – konkrétně Kladsko, kdysi

součást Čech,[11] dnes část Dolnoslezského vojvodství (20 km). Někdejší moravské enklávy ve Slezsku sousedí s polským Opolským vojvodstvím, které leží téměř celé v polské části Slezska.

Morava měla po staletí stálé hranice, které se měnily spíše ojediněle. Po vzniku Československa byly v roce 1920 k Moravě připojeny na základě Saint-germainské smlouvy oblasti Valticka a Dyjského trojúhelníku, do té doby tzv. česká část Dolních Rakous.

Území Moravy v rozsahu z roku 1928 je v současnosti (od roku 2000) rozděleno mezi kraje Jihomoravský (celý kraj až na českou ves Jobova Lhota a výše zmíněná dolnorakouská území na jihovýchodní hranici), Moravskoslezský (Osoblažsko, okolí Rýmařova, Nového Jičína a Frenštátu pod Radhoštěm; dále část Ostravy a Místek), Olomoucký (vyjma téměř celého okres Jeseník), Vysočinu (vyjma severní a západní části kraje), Zlínský (celý kraj), Jihočeský (okolí Dačic a Slavonic) a Pardubický (okolí Svitav a Moravské Třebové).

Na historickém území Moravy leží i osada U Sabotů, která byla, spolu s některými dalšími neobydlenými pozemky, oddělena od zbytku Moravy úpravou česko-slovenské státní hranice. Od 25. července 1997 patří tato osada Slovensku a od září 1998 nese jako místní část obce Vrbovce název Šance.